

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 16 juli 2020 *

”Begäran om förhandsavgörande – Konsumentskydd – Direktiv 93/13/EEG – Artiklarna 6 och 7 – Konsumentavtal – Hypotekslån – Oskäligen avtalsvillkor – Avtalsvillkor om att det är låntagaren som ska betala samtliga omkostnader för upprättande och avveckling av hypotekslån – Rättsverkan av att nämnda avtalsvillkor förklaras ogiltiga – Nationell domstols behörighet i fråga om ett avtalsvillkor som anses vara ’ogiltigt’ – Kostnadsfördelning – Tillämpning av nationella bestämmelser som gäller utfyllnadsvis – Artikel 3.1 – Bedömning av avtalsvilkors oskälighet – Artikel 4.2 – Avtalsvillkor om avtalets huvudföremål eller förhållandet mellan pris och ersättning omfattas inte – Villkor – Artikel 5 – Skyldighet att formulera avtalsvillkor på ett klart och begripligt sätt – Rättegångskostnader – Preskription – Effektivitetsprincipen”

I de förenade målen C-224/19 och C-259/19,

angående två beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Juzgado de Primera Instancia n.º 17 de Palma de Mallorca (Förstainstansdomstol nr 17 i Palma de Mallorca, Spanien) (C-224/19) och Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Ceuta (Förstainstans- och förundersökningsdomstol i Ceuta, Spanien) (C-259/19), av den 12 mars 2019 respektive den 13 mars 2019, som inkom till EU-domstolen den 14 mars 2019 respektive den 27 mars 2019, i målen

CY

mot

Caixabank SA (C-224/19),

och

LG,

PK

mot

Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (C-259/19),

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden M. Vilaras samt domarna S. Rodin (referent), D. Šváby, K. Jürimäe och N. Piçarra,

* Rättegångsspråk: spanska.

generaladvokat: H. Saugmandsgaard Øe,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- CY, genom N. Martínez Blanco, abogado,
- Caixabank SA, genom J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, abogado,
- LG, genom R. Salamanca Sánchez, abogado, och M.C. Cruz Ruiz Reina, procuradora,
- Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA, genom C. Fernández Vicién, J. Capell Navarro och A. Picón Franco, abogados,
- Spaniens regering, genom L. Aguilera Ruiz och M.J. García-Valdecasas Dorrego, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom J. Baquero Cruz och N. Ruiz García, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 3–8 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).
- 2 Respektive begäran har framställts i ett mål mellan CY och Caixabank SA och i ett annat mål mellan LG och PK, å ena sidan, och Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (nedan kallat BBVA), å andra sidan. Dessa mål handlar om oskäliga avtalsvillkor i låneavtal där fast egendom ställts som säkerhet för lånet.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I sextonde, nittonde, tjugonde och tjugofjärde skälen i direktiv 93/13 anges följande:

”Bedömningen av om villkor är oskäliga eller inte enligt dessa allmänna kriterier, särskilt i näringsverksamhet av offentlig karaktär som tillhandahåller kollektiva tjänster baserade på solidaritet mellan konsumenterna, måste kompletteras med en metod för att göra en samlad bedömning av de olika berörda intressena; detta grundar kravet på god sed. Vid bedömningen av begreppet god sed skall särskild hänsyn tas till parternas inbördes styrkeförhållande i förhandlingshänseende, huruvida konsumenten har uppmuntrats att acceptera villkoren och om varorna eller tjänsterna sålts eller levererats på kundens särskilda beställning. Näringsidkaren kan uppfylla kravet på god sed genom att handla lojalt och rättvist mot den andre parten, vars legitima intressen han måste beakta.

...

Vid tillämpningen av detta direktiv skall inte bedömningen av villkorens oskälighet omfatta villkor som beskriver avtalets huvudföremål eller förhållandet mellan kvaliteten och priset på varorna eller tjänsterna. Avtalets huvudföremål och förhållandet mellan kvaliteten och priset kan likväl tas i beaktande vid bedömningen av skäligheten hos andra villkor. ...

Avtalen skall formuleras på ett klart och begripligt språk och konsumenten skall ha en reell möjlighet att granska alla villkoren. I tveksamma fall skall den för konsumenten mest gynnsamma tolkningen gälla.

...

Medlemsstaternas domstolar eller förvaltningsmyndigheter måste förfoga över lämpliga och effektiva medel för att förhindra fortsatt tillämpning av oskäligen villkor i konsumentavtal.”

4 Artikel 1 i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”1 Syftet med detta direktiv är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäligen villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument.

2. Avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter samt bestämmelser eller principer i internationella konventioner som medlemsstaterna eller gemenskapen har tillträtt, särskilt inom transportområdet, är inte underkastade bestämmelserna i detta direktiv.”

5 I artikel 3.1 och 3.2 i direktivet föreskrivs följande:

”1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

2. Det skall alltid anses att ett avtalsvillkor inte har varit föremål för individuell förhandling om det har utarbetats i förväg och konsumenten därför inte har haft möjlighet att påverka villkorets innehåll; detta gäller särskilt i samband med i förväg formulerade standardavtal.

...”

6 I artikel 4.2 i direktivet föreskrivs följande:

”Bedömningen av avtalsvillkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade.”

7 I artikel 5 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”I avtal där alla eller vissa villkor som erbjuds konsumenten är i skriftlig form skall dessa villkor alltid vara klart och begripligt formulerade. ...”

8 I artikel 6.1 i direktivet föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.”

9 Artikel 7.1 i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

10 Artikel 8 i direktivet har följande lydelse:

”För att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten får medlemsstaterna, inom det område som omfattas av detta direktiv, anta eller behålla strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget.”

Spansk rätt

Kungligt dekret 1426/1989

11 Regel 6.a i bilaga II till Real Decreto 1426/1989, por el que se aprueba el arancel de los notarios (kungligt dekret 1426/1989 om godkännande av notarietaxan) av den 17 november 1989 (BOE nr 285, 28 november 1989, s. 37169), i den lydelse som är tillämplig i de nationella målen, har följande lydelse:

”[S]kyldigheten att betala avgifter åligger den som anlitat notariens tjänster och, i förekommande fall, berörda personer i enlighet med materiella rättsregler och skatterättsliga bestämmelser ...”

Kungligt dekret 1427/1989

12 Regel 8 i bilaga II till Real Decreto 1427/1989, por el que se aprueba el arancel de los registradores de la propiedad (kungligt dekret 1427/1989 om godkännande av avgifter till inskrivningsmyndigheten), av den 17 november 1989 (BOE nr 285, 28 november 1989, s. 37171), i den lydelse som är tillämplig i de nationella målen, föreskriver att ”den eller de personer för vilka rättigheter registreras eller förs in är betalningsskyldiga [för avgifter till inskrivningsmyndigheten], ... samt även den person som har tagit den aktuella tjänsten i anspråk eller till vars förmån en rättighet skrivs in eller intyg söks”.

LCGC

13 Artikel 7 i Ley 7/1998, de condiciones generales de la contratación (lag 7/1998 om allmänna avtalsvillkor), av den 13 april 1998 (BOE nr 89, 14 april 1998, s. 12304), i den lydelse som var tillämplig då de aktuella avtalen undertecknades (nedan kallad LCGC), har följande lydelse:

”Följande allmänna villkor ska anses inte ingå i avtalet:

- a) Allmänna villkor som konsumenten inte konkret har getts tillfälle att ta ställning till i sin helhet före avtalets ingående eller som inte har undertecknats, i förekommande fall, enligt artikel 5.
- b) Allmänna villkor som är oläsliga, tvetydiga, oklara och obegripliga, med undantag – såvitt gäller den sistnämnda typen av avtalsvillkor – för det fall då avtalsparten skriftligen och uttryckligen har godtagit dem och för det fall de uppfyller kraven enligt specifik lagstiftning angående avtalsvilkors transparens inom detta område.”

14 Artikel 8 LCGC har följande lydelse:

”1. Allmänna villkor som strider mot bestämmelserna i denna lag, eller mot någon annan tvingande bestämmelse eller förbud, till nackdel för den som har ingått avtalet är i sig ogiltiga, såvida inte något annat föreskrivs i nämnda bestämmelser.

2. I synnerhet gäller att oskäligen allmänna avtalsvillkor ska vara ogiltiga om avtalet har ingåtts med en konsument ...”

Kungligt lagdekret 6/2000

15 Artikel 40 i Real-Decreto Ley 6/2000, de Medidas Urgentes de Intensificación de la Competencia en Mercados de Bienes y Servicios (kungligt lagdekret 6/2000 om brådskanande åtgärder om intensifierad konkurrensutsättning på varu- och tjänstemarknaden) av den 23 juni 2000 (BOE nr 151, 24 juni 2000, s. 22440), i den lydelse som var tillämplig då de aktuella avtalen undertecknades, har följande lydelse:

”Kreditinstitut, liksom andra finansinstitut, ska uttryckligen ange ... låntagarens rätt att tillsammans med långivaren utse den person eller enhet som ska ombesörja värderingen av den fasta egendom som står som säkerhet för lånet.”

Kungligt lagstiftningsdekret nr 1/2007

16 Artikel 8, med rubriken ”Grundläggande rättigheter för konsumenter och användare”, i Real Decreto Legislativo 1/2007, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (kungligt lagstiftningsdekret nr 1/2007 om godkännande av konsoliderad text i den allmänna lagen om skydd för konsumenter och användare jämte andra kompletterande lagar) av den 16 november 2007 (BOE nr 287, 30 november 2007, s. 49181), har följande lydelse:

”Följande utgör grundläggande rättigheter för konsumenter och användare:

...

b) Skydd av deras legitima ekonomiska och sociala intressen; bland annat mot otillbörliga affärsmetoder och mot oskäligen avtalsvillkor.

...

d) Korrekt information om olika varor och tjänster samt om upplysning och informations spridning för att öka kunskapen om korrekt användning, förbrukning eller nyttjande av dessa varor eller tjänster. ...”

17 I artikel 60 i kungligt lagstiftningsdekret 1/2007, under rubriken ”Information före avtalets ingående”, föreskrivs följande:

”1. Innan konsumenten eller användaren blir bunden av avtalet eller motsvarande anbud ska näringsidkaren på ett klart och begripligt sätt, såvida det inte är uppenbart av sammanhanget, ge vederbörande information som är relevant, korrekt och tillräcklig angående avtalets huvuddrag, särskilt angående avtalsvillkoren i juridiskt och ekonomiskt hänseende.

2. I detta sammanhang är följande relevant: De skyldigheter att lämna information avseende varor eller tjänster som fastställs i denna lag jämte varje annan tillämplig lagregel, samt:

a) Varornas eller tjänsternas huvudsakliga egenskaper, i en omfattning som är lämplig för använt kommunikationsmedium och för de aktuella varorna eller tjänsterna.

...

c) Priset inklusive skatter och avgifter. Om varu- eller tjänsteslaget innebär att priset rimligen inte kan beräknas i förväg, det sätt på vilket priset beräknats och alla eventuella ytterligare kostnader för frakt, leverans eller porto eller, om dessa rimligen inte kan beräknas i förväg, uppgift om att sådana ytterligare kostnader kan tillkomma för konsumenten.

All information till konsumenter och användare om priset på varorna eller tjänsterna, inklusive reklam, ska innehålla uppgifter om det totala priset, i förekommande fall med uppgift om beloppet för eventuella tillämpliga prishöjningar eller rabatter, om de kostnader som kommer att föras över på konsumenten eller användaren, samt om de extra kostnaderna för kompletteringstjänster, finansiering, användning av olika betalningsmedel eller andra liknande betalningsvillkor. ...”

18 I artikel 80 i kungligt lagstiftningsdekret 1/2007, med rubriken ”Krav gällande avtalsvillkor som inte varit föremål för individuell förhandling”, föreskrivs följande:

”1. Villkor som ingår i avtal med konsumenter och användare och som inte har varit föremål för individuell förhandling ... ska uppfylla följande krav:

a) De ska vara precist, klart och enkelt utformade och de ska kunna förstås direkt

b) De ska vara åtkomliga och läsbara så att konsumenten eller användaren kan få kännedom om deras förekomst och innehåll innan avtalet ingås. ...

c) God sed och rättvis balans mellan parternas rättigheter och skyldigheter, vilket under alla omständigheter utesluter användning av oskäligen avtalsvillkor. ...”

19 I artikel 82 i kungligt lagstiftningsdekret 1/2007, med rubriken ”Begreppet oskäligen villkor”, föreskrivs följande:

”1. Som oskäligen anses sådana villkor som inte har varit föremål för individuell förhandling och alla förfaranden för vilka samtycke ej uttryckligen har lämnats, vilka i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans mellan parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten eller användaren.

2. ... Om en näringsidkare hävdar att ett visst avtalsvillkor har varit föremål för individuell förhandling, har näringsidkaren bevisbördan för sitt påstående.

3 Frågan om ett avtalsvillkor är oskäligen ska bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller i något annat avtal som det är beroende av. ...”

- 20 I artikel 83 i kungligt lagstiftningsdekret 1/2007, med rubriken ”Oskäligen avtalsvillkors ogiltighet och avtalets bestånd”, föreskrivs följande:

”Oskäligen avtalsvillkor är i sig ogiltigen och ska behandlas som om de inte utgör en del av avtalet. Efter att ha hört parterna, beslutar domstolen att de oskäligen villkoren i avtalet är ogiltigen. Avtalet fortsätter emellertid att vara bindande för parterna enligt samma lydelse, om avtalet kan bestå utan de oskäligen villkoren.”

- 21 Artikel 87 i kungligt lagstiftningsdekret 1/2007 har rubriken ”Avtalsvillkor som är oskäligen på grund av avsaknad av ömsesidighet”. Punkt 5 i artikel 87 har följande lydelse:

”Ett avtalsvillkor som i strid med kravet på god sed och till nackdel för konsumenten eller användaren gör att avtalet inte är ömsesidigt förpliktande ska anses vara oskäligt, i synnerhet

...

5. ... annat avtalsvillkor som anger ... betalningsansvar för varor eller tjänster som inte används eller konsumeras på ett effektivt sätt. ...”

- 22 Artikel 89 i kungligt lagstiftningsdekret 1/2007, med rubriken ”Oskäligen avtalsvillkor som rör slutandet och genomförandet av avtalet”, har följande lydelse:

”Under alla förhållanden ska ett avtalsvillkor anses vara oskäligt i följande fall:

...

4. Konsumenten eller användaren åläggs att betala för kompletterande eller underordnade varor och tjänster vilka konsumenten inte efterfrågat.

5. Högre priser tas ut för tilläggstjänster ... som inte motsvarar kompletterande prestationer som kan godkännas eller avvisas i varje enskilt fall ...”

Lag 2/2009

- 23 I punkt 1 i artikel 5, med rubriken ”Skyldigheter avseende insyn gällande prissättning”, i Ley 2/2009, por la que se regula la contratación con los consumidores de préstamos o créditos hipotecarios y de servicios de intermediación para la celebración de contratos de préstamo o crédito (lag 2/2009 om reglering av konsumentavtal om lån eller hypotekslån samt reglering av avtal om förmedlingstjänster för ingående av låne- eller kreditavtal), av den 31 mars 2009 (BOE nr 79, 1 april 2009, s. 30843), föreskrivs följande:

”Företagen bestämmer själva de förmedlingsavgifter, villkor och kostnader som kan övervältras på konsumenterna, utan någon annan inskränkning än de som anges angående oskäligen avtalsvillkor i denna lag ... och i [kungligt lagstiftningsdekret 1/2007].

Förmedlings- eller kompensationsavgifter samt ersättningsgilla kostnader – inklusive rådgivningsverksamhet – ska anges om och i förekommande fall när de ska tas ut. Förmedlings- eller kompensationsavgifter samt sådana kostnader som övervältras på kunden ska motsvara faktiskt levererade tjänster eller faktiskt uppkomna kostnader. Någon förmedlingsavgift eller annan avgift får inte tas ut för sådana tjänster som inte uttryckligen beställts eller godkänts av kunden.”

LEC

- 24 Artikel 394 i Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (lag 1/2000 om rättegången i tvistemål), av den 7 januari 2000 (BOE nr 7, 8 januari 2000, s. 575), i den lydelse som var tillämplig då de aktuella avtalen undertecknades (nedan kallad LEC), har följande lydelse:

”1 I mål som avser fastställelsetalan ska den som tappar målet på alla punkter betala rättegångskostnaderna i första instans, såvida inte rätten – med i vederbörlig ordning angivande av skälen – anser att rättsläget eller sakomständigheterna är oklara i målet.

...

2. För det fall talan bifalles eller ogillas i vissa delar ska vardera part betala avgifterna för målets handläggning samt hälften av gemensamma avgifter, såvida det inte föreligger skäl för att förplikta en av parterna att ersätta rättegångskostnaderna för okynnestalan.

...”

Civillagen

- 25 I artikel 1303 i Código Civil (civillagen) föreskrivs följande:

”När en avtalsförpliktelse förklarats ogiltig ska vardera part till sin motpart ge åter det som utgått enligt avtalet jämte avkastning därå, eller priset jämte ränta, med förbehåll för följande bestämmelser.”

- 26 Artikel 1964 punkt 2 i civillagen har följande lydelse:

”En fordran preskriberas fem år efter tillkomsten för det fall inte annat angetts. Vad avser perdurerande fordringar in natura börjar preskriptionstiden att löpa varje gång då avtalsparten underlåter att fullgöra sina förpliktelser enligt avtalet.”

- 27 Artikel 1969 i civillagen har följande lydelse:

”Om inte annat stadgas i särskild bestämmelse ska tidsgränsen för väckande av varje typ av talan beräknas från den dag då det är möjligt att väcka talan.”

Beslut om räntesatser, regler för verksamhetsåtgärder, information till kunder och reklam för kreditinstitut

- 28 Kapitel 1 i Orden sobre tipos de interés y comisiones, normas de actuación, información a clientes y publicidad de las Entidades de crédito (beslut om räntesatser, regler för verksamhetsåtgärder, information till kunder och reklam för kreditinstitut), av den 12 december 1989 (BOE nr 303, 19 december 1989, s. 39289), i den lydelse som var tillämplig då de aktuella avtalen undertecknades, har följande lydelse:

”5. Kreditinstituten bestämmer själva avgifterna för de transaktioner eller tjänster som instituten tillhandahåller.

...

Avgifter eller andra kostnader får under inga omständigheter tas ut för tjänster som kunden inte uttryckligen godtagit eller beställt. De förmedlingsavgifter eller övervältrade kostnader som tas ut från kunden ska motsvara faktiskt levererade tjänster eller faktiskt uppkomna kostnader.”

Målen vid de nationella domstolarna samt tolkningsfrågorna

Mål C-224/19

- 29 Den 16 maj 2000 ingick CY och finansinstitutet Caixabank ett hypotekslåneavtal. Avtalet upprättades inför notarius publicus, och det ursprungliga lånebeloppet uppgick till 81 136,63 euro med rörlig ränta.
- 30 Enligt punkt 4 i avtalet ska låntagaren betala en så kallad ”uppläggningsavgift”. Denna punkt har följande lydelse:

”Låntagaren ska till [Caixabank] erlägga följande avgifter:

A. En uppläggningsavgift beräknad utifrån lånebeloppets storlek och som ska betalas en gång vid avtalets ingående: en procent, det vill säga etthundratrettiofemtusen spanska pesetas (135 000) motsvarande 811,37 euro.”

- 31 Enligt punkt 5 i avtalet ska låntagaren betala samtliga kostnader för upprättande och avveckling av hypotekslånet. Punkt 5 har följande lydelse:

”Låntagaren ska betala kostnaderna för värderingen av den intecknade fastigheten[;] alla övriga avgifter och skatter med anledning av det notariebestyrkta avtalet jämte kostnader för av notarie formaliserade åtgärder och kontrakt samt för inskrivningskostnader vid Registro de la Propiedad (inskrivningsmyndigheten)[;] kostnader för övriga avgifter och skatter med anledning av de åtgärder som erfordras för att detta dokument och dokument om detta dokument upphörande skrivs in vid inskrivningsmyndigheten, inbegripet avgifter och skatter för mottagningsbevis avseende hela eller delar av lånat belopp samt arvode till advokat och utmätningsman vid exekutiv utmätning, även om deras deltagande i ärendet inte är absolut nödvändigt.”

- 32 Den 22 mars 2018 väckte CY talan vid Juzgado de Primera Instancia n.º 17 de Palma de Mallorca (Förstainstansdomstol nr 17 i Palma de Mallorca, Spanien). CY yrkade att rätten – enligt gällande konsumentskyddslagstiftning – skulle förklara att punkt 4 och 5 i det aktuella avtalet (nedan kallade de omtvistade avtalsvillkoren) är ogiltiga då de är att anse som oskäligen. CY yrkade vidare att Caixabank skulle förpliktas att till käranden betala tillbaka samtliga belopp som erlagts med tillämpning av dessa avtalsvillkor. Caixabank gjorde å sin sida gällande att de omtvistade avtalsvillkoren är giltiga. Under målets handläggning har CY gjort gällande att det finns anledning att till EU-domstolen ställa tolkningsfrågor angående de omtvistade avtalsvillkoren.

- 33 Vad gäller avtalsvillkoret om avgifterna för hypotekslånet, har den hänskjutande domstolen uppgett att majoritetsuppfattningen i spansk rättspraxis är att avtalsvillkor av detta slag är att anse som oskäligen och därmed som ogiltiga. Vad sedan gäller rättsverkan av en sådan nullitet har den hänskjutande domstolen emellertid påpekat att spanska domstolar meddelat olika och sinsemellan motstridiga avgöranden, vilket inneburit att rättsläget för såväl konsumenter som finansinstitut är oklart. Den hänskjutande domstolen har i detta avseende redogjort för olika tillvägagångssätt som tillgripits i rättspraxis för att ”jämkas” verkningarna då avtalsvillkor förklaras ogiltiga; enligt den hänskjutande domstolen framstår det som oklart om dessa tillvägagångssätt kan anses vara förenliga med vad som föreskrivs i artikel 6.1, jämförd med artikel 7.1, i direktiv 93/13.

- 34 Vad gäller avtalsvillkoret om uppläggningsavgiften har Juzgado de Primera Instancia n.º 17 de Palma de Mallorca (Förstainstansdomstol nr 17 i Palma de Mallorca) lämnat följande uppgifter. Vid domstolarna ute i landet råder det samstämmighet om att sådana avtalsvillkor är oskäligen och därmed ogiltiga, eftersom avgifter av detta slag inte motsvaras av någon faktisk eller verklig tjänst eller kostnad. Tribunal Supremo (Högsta domstolen, Spanien) har emellertid nyligen gått emot denna inriktning i rättspraxis och uttalat att uppläggningsavgifter – i det att de utgör en del av låneavtalets

huvudföremål – inte borde omfattas av skälighetsbedömningen enligt artikel 4.2 i direktiv 93/13. Enligt den hänskjutande domstolen framstår det som oklart om Tribunal Supremos resonemang kan anses korrekt. Den hänskjutande domstolen frågar sig även om svaret på denna fråga kan påverkas av det faktum att Konungariket Spanien underlätit att införliva artikel 4 i direktiv 93/13 med den spanska rättsordningen för att säkerställa en högre konsumentskyddsnivå, i enlighet med vad som föreskrivs i artikel 8 i direktivet.

35 Mot denna bakgrund beslutade Juzgado de Primera Instancia n.º 17 de Palma de Mallorca (Förstainstansdomstol nr 17 i Palma de Mallorca) att vilandeförklara målet och ställa följande tretton tolkningsfrågor till EU-domstolen:

- ”1) Kan, mot bakgrund av artikel 6.1 i direktiv 93/13, ogiltigförklaringen på grund av oskälighet av ett avtalsvillkor enligt vilket låntagaren ska stå för samtliga kostnader för upptagande, novation eller uppsägning av ett hypotekslån jämkas vad avser dess retroaktiva verkan efter det att villkoret ogiltigförklarats på grund av att det var oskäligt?
- 2) Kan, mot bakgrund av artikel 6.1 i direktiv 93/13, en nationell rättspraxis som innebär att, efter att villkoret enligt vilket låntagaren ska stå för samtliga kostnader för upptagande, novation eller uppsägning av ett hypotekslån har ogiltigförklarats, kostnaderna för notarius publicus och förvaltare ska fördelas lika mellan långgivaren och låntagaren, betraktas som en jämkning från den nationella domstolens sida av ogiltigförklaringen av ett oskäligt villkor, och därför strida mot principen i artikel 6.1 i direktiv 93/13 att oskäliga avtalsvillkor inte är bindande för konsumenten?
- 3) Kan, mot bakgrund av artikel 6.1 i direktiv 93/13, en nationell rättspraxis som innebär att, efter att villkoret enligt vilket låntagaren ska stå för samtliga kostnader för upptagande, novation eller uppsägning av ett hypotekslån har ogiltigförklarats, låntagaren även ska betala kostnaden för värdering av fastigheten och skatten på in-teckningen, vilka båda följer av upptagandet av lånet, anses strida mot principen att konsumenten inte binds av ett villkor som förklarats vara oskäligt? Strider det mot artikel 3.2 i direktiv 93/13 att låntagaren har bevisbördan för att visa att vederbörande inte gavs möjlighet att tillhandahålla en egen värdering av fastigheten?
- 4) Strider, mot bakgrund av artikel 6.1 i direktiv 93/13, en nationell rättspraxis mot nämnda direktiv, om denna rättspraxis innebär att, efter att avtalsvillkoret enligt vilket låntagaren ska stå för samtliga kostnader för upptagande, novation eller uppsägning av ett hypotekslån har ogiltigförklarats, detta villkor fortfarande kan ha verkningar för låntagaren vid modifierande novationer eller avregistrering av in-teckningen, i den bemärkelsen att låntagaren fortfarande måste betala de kostnader som uppstår till följd av en sådan ändring eller avregistrering av in-teckningen? Innebär fördelningen av dessa kostnader på låntagaren ett åsidosättande av principen att konsumenten inte binds av ett villkor som förklarats vara oskäligt och därmed ogiltigt?
- 5) Strider, mot bakgrund av artikel 6.1 jämförd med artikel 7.1 i direktiv 93/13, en nationell rättspraxis mot den avskräckande verkan gentemot näringsidkaren som föreskrivs i artikel 7.1 i direktiv 93/13, när denna rättspraxis delvis utesluter en retroaktiv verkan av ogiltigförklaringen på grund av oskälighet av ett avtalsvillkor enligt vilket låntagaren ska stå för samtliga kostnader för upptagande, novation eller uppsägning av ett hypotekslån?
- 6) Strider, mot bakgrund av det förbud mot jämkning av ogiltigförklarade villkor som följer av EU-domstolens praxis, och med hänsyn till principen i artikel 6 i direktivet att oskäliga avtalsvillkor inte är bindande för konsumenten, en nationell rättspraxis mot unionsrätten om denna rättspraxis, med hänvisning till låntagarens intresse, innebär en jämkning av den retroaktiva verkan efter en ogiltigförklaring av ett avtalsvillkor enligt vilket låntagaren ska stå för samtliga kostnader för upptagande, novation eller uppsägning av ett hypotekslån?

- 7) Strider, mot bakgrund av artikel 3.1 och 3.2 i direktiv 93/13, en nationell rättspraxis som innebär att villkoret om den så kallade uppläggningsavgiften per automatik inte omfattas av prövningen av öppenhet, mot principen om omvänd bevisbörda som fastställs i artikel 3.2 i direktivet, med hänsyn till att näringsidkaren inte behöver visa att vederbörande har lämnat förhandsinformation och att villkoret har varit föremål för individuell förhandling?
- 8) Strider en nationell rättspraxis mot artikel 3 i direktiv 93/13 och EU-domstolens praxis, om denna nationella rättspraxis innebär att en konsument automatiskt ska anses känna till att finansinstitut vanligen tar ut en uppläggningsavgift, och att långgivaren därmed inte behöver inkomma med någon som helst bevisning för att villkoret har varit föremål för individuell förhandling, eller ska tvärtom långgivaren i vilket fall som helst kunna bevisa att villkoret har varit föremål för individuell förhandling?
- 9) Strider en nationell rättspraxis mot artiklarna 3 och 4 i direktiv 93/13 och EU-domstolens praxis, om denna nationella rättspraxis innebär att det inte kan prövas huruvida villkoret om den så kallade uppläggningsavgiften är oskäligt enligt artikel 4.2 på grund av att detta villkor rör avtalets huvudföremål, eller ska tvärtom en sådan uppläggningsavgift inte anses utgöra en del av priset i avtalet utan snarare betraktas som en tilläggsavgift, varför den nationella domstolen bör ha möjlighet att pröva öppenhet och/eller innehåll för att avgöra om villkoret är oskäligt enligt nationell lagstiftning?
- 10) Strider det, mot bakgrund av att artikel 4.2 i direktiv 93/13 inte har införlivats med den spanska rättsordningen genom LCGC, mot artikel 8 i direktiv 93/13 att en spansk domstol åberopar och tillämpar artikel 4.2 i nämnda direktiv när denna bestämmelse inte har införlivats med den spanska rättsordningen på grund av ett val från lagstiftarens sida – som eftersträvade ett komplett skydd avseende alla villkor som näringsidkaren kan ta med i ett konsumentavtal, inbegripet de som avser avtalets huvudföremål, och även om de har formulerats på ett tydligt och begripligt sätt – om det anses att ett villkor om en så kallad uppläggningsavgift utgör låneavtalets huvudföremål?
- 11) Ska, mot bakgrund av artikel 3.1 i direktiv 93/13, villkoret om den så kallade uppläggningsavgiften ogiltigförklaras av den nationella domstolen, när detta villkor inte har varit föremål för individuell förhandling och finansinstitutet inte har visat att denna avgift motsvarar tjänster som faktiskt har tillhandahållits och kostnader som uppstått, och villkoret skapar en betydande obalans mellan rättigheterna och skyldigheterna för avtalsparterna?
- 12) Ska, mot bakgrund av artikel 6.1, jämförd med artikel 7.1 i direktiv 93/13, förpliktandet av näringsidkaren att ersätta rättegångskostnaderna när en konsument har väckt talan om ogiltigförklaring av oskäliga villkor i ett avtal som ingåtts med denna näringsidkare, och domstolarna bifaller detta yrkande om ogiltigförklaring på grund av oskälighet, anses utgöra en konsekvens av principen att oskäliga avtalsvillkor inte är bindande och principen om avskräckande verkan gentemot näringsidkaren, om en sådan talan om ogiltigförklaring prövas av den nationella domstolen, oavsett storleken på de belopp som ska återbetalas enligt domen, under förutsättning att huvudyrkandet är ogiltigförklaring av villkoret och att återbetalningen av beloppen endast är ett accessoriskt yrkande som är en del av det föregående yrkandet?
- 13) Kan, mot bakgrund av principen att oskäliga avtalsvillkor inte är bindande för konsumenten och principen om avskräckande verkan i direktiv 93/13 (artiklarna 6.1 och 7.1), de retroaktiva verkningarna av en ogiltigförklaring av ett oskäligt villkor i ett avtal som ingåtts mellan en konsument och en näringsidkare begränsas i tiden genom bifall till en invändning om preskription av talan om återbetalning av beloppet, trots att den grundläggande talan om ogiltigförklaring av en oskälig klausul inte kan preskriberas enligt nationell lagstiftning?"

Mål C-259/19

- 36 Den 1 juli 2011 ingick LG och PK ett hypotekslåneavtal med finansinstitutet Banco Bilbao Vizcaya Argentaria. Enligt den hänskjutande domstolens uppgifter fanns det i avtalet ett avtalsvillkor som angav att samtliga kostnader för hypotekslånets upprättande och avveckling skulle betalas av låntagaren.
- 37 LG och PK väckte talan vid Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Ceuta (Förstainstans- och förundersökningsdomstol i Ceuta, Spanien) med yrkande om att rätten skulle förklara nämnda avtalsvillkor ogiltigt såsom varande oskäligt.
- 38 Med angivande av i huvudsak liknande skäl som de i begäran om förhandsavgörande i mål C-224/19, beslutade Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Ceuta (Förstainstans- och förundersökningsdomstol i Ceuta) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:
- ”1) Är det förenligt med unionsrätten, och särskilt artiklarna 6.1 och 7.1 i ... direktiv 93/13 ..., med beaktande av syftet att skydda konsumenter och användare och den praxis från unionsdomstolarna som utvecklar detta skydd, att Tribunal Supremo (Högsta domstolen) i sina domar 44–49 av den 23 januari 2019, med avseende på ett oskäligt villkor i ett avtal om hypotekslån som ingåtts med en konsument som inte varit föremål för förhandling, enligt vilket alla kostnader i samband med upprättandet av ett hypotekslån ska betalas av låntagaren, som ett otvetydigt kriterium fastställer att de olika belopp som det oskäliga och ogiltigförklarade villkoret omfattar ska fördelas mellan den bank som beviljat lånet och konsumenten i egenskap av låntagare, i syfte att begränsa återbetalningen av de belopp som på felaktiga grunder har betalats enligt nationell lagstiftning?
- 2) Är det förenligt med unionsrätten, och särskilt artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13, med beaktande av syftet att skydda konsumenter och användare och den praxis från unionsdomstolarna som utvecklar detta skydd, att Tribunal Supremo (Högsta domstolen) utfyllnadsvis gör en tolkning att ett villkor är ogiltigt på grund av att det är oskäligt, när upphävandet av detta villkor och dess verkningar inte påverkar hypotekslånets bestånd?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till sakprövning

Huruvida fråga 2, 3 och 4 i mål C-224/19 kan tas upp till sakprövning

- 39 Den spanska regeringen har gjort gällande att EU-domstolen saknar behörighet att pröva fråga 2, 3 och 4 i mål C-224/19. Frågorna har nämligen ställts för att få klarhet i vem som har betalningsansvaret för vissa omkostnader enligt gällande nationell lagstiftning. Enligt den spanska regeringen aktualiserar detta spörsmål tolkning och tillämpning av nationell rätt, vilket enligt fast rättspraxis inte omfattas av EU-domstolens behörighet (dom av den 21 oktober 2010, Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, punkt 22).
- 40 EU-domstolen gör i denna del följande bedömning. Enligt rättspraxis ska EU-domstolen – vid prövningen av en begäran om förhandsavgörande – beakta den faktiska och rättsliga bakgrunden till tolkningsfrågorna, såsom den angetts i nämnda begäran. EU-domstolen är därmed inte behörig att uttala sig om den hänskjutande domstolens tolkning av nationella rättsregler är korrekt.

- 41 EU-domstolen är däremot i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts avser tolkningen av unionsrätten (dom av den 21 oktober 2010, Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, punkt 21 och där angiven rättspraxis).
- 42 Det framgår klart och tydligt av fråga 2, 3 och 4 att EU-domstolen har att ta ställning till tolkningen av artiklarna 3.2 och 6.1 i direktiv 93/13. Närmare bestämt har den hänskjutande domstolen ställt dessa frågor för att få klarhet i om nämnda bestämmelser ska tolkas så, att de utgör hinder för viss nationell rättspraxis. EU-domstolen har således inte att uttala sig om tolkningen av nationell rätt.
- 43 Mot denna bakgrund finner EU-domstolen att fråga 2, 3 och 4 i mål C-224/19 kan tas upp till sakprövning.

Huruvida fråga 12 i mål C-224/19 kan tas upp till sakprövning

- 44 Caixabank har gjort gällande att fråga 12 i mål C-224/19 inte kan tas upp till sakprövning, samt bestritt att EU-domstolen är behörig att pröva den frågan. Caixabank har i denna del anfört följande. Den hänskjutande domstolen har inte redovisat de uppgifter som behövs för att frågan ska kunna besvaras, nämligen uppgift om nationella rättsregler om betalningsansvar för rättegångskostnader och om i vilken mån dessa regler kan åsidosätta de rättigheter som konsumenterna har enligt direktiv 93/13. Vidare anser Caixabank att det är medlemsstaterna som är behöriga vad gäller nationella rättsregler om rättegångskostnader.
- 45 EU-domstolen gör i detta avseende följande bedömning. Det är visserligen riktigt att den hänskjutande domstolen inte angett den spanska rättsregel som reglerar rättegångskostnadsfördelningen i det nationella målet, men den spanska regeringen har i sitt skriftliga yttrande uppgett att det är fråga om artikel 394 LEC och även redovisat den bestämmelsens ordalydelse. Detta innebär att EU-domstolen har de uppgifter som behövs för att pröva fråga 12 i mål C-224/19. Vidare finner EU-domstolen att fråga 12 inte avser tolkning eller tillämpning av artikel 394 LEC; i stället har den hänskjutande domstolen ställt denna fråga för att få klarhet i huruvida artikel 6.1 eller artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för tillämpning av en sådan bestämmelse som artikel 394 LEC i det nationella målet. Mot denna bakgrund anser EU-domstolen sig vara behörig att besvara denna fråga.

Prövning i sak

- 46 Enligt det förfarande för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF ankommer det, enligt fast rättspraxis, på EU-domstolen att ge den nationella domstolen ett användbart svar, som gör det möjligt för den nationella domstolen att avgöra det mål som den ska pröva. I detta syfte kan EU-domstolen behöva omformulera de frågor som hänskjutits (dom av den 7 augusti 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, punkt 34).
- 47 Den omständigheten att en nationell domstol formellt sett har formulerat sin begäran om förhandsavgörande med hänvisning till vissa bestämmelser i unionsrätten, utgör inte hinder för att EU-domstolen tillhandahåller den nationella domstolen alla uppgifter om unionsrättens tolkning som kan vara användbara vid avgörandet av det nationella målet, oberoende av om det har hänvisats därtill i frågorna eller inte. Det ankommer på EU-domstolen att utifrån samtliga uppgifter som den nationella domstolen har lämnat, och i synnerhet utifrån skälen i beslutet om hänskjutande, avgöra vilka delar av unionsrätten som behöver tolkas med hänsyn till saken i målet (dom av den 29 september 2016, Essent Belgium, C-492/14, EU:C:2016:732, punkt 43 och där angiven rättspraxis).
- 48 EU-domstolen kommer att pröva de femton tolkningsfrågorna i de båda förenade målen enligt följande indelning: i) avtalsvillkoret angående omkostnader för upprättande och avveckling av hypotekslån; ii) avtalsvillkoret om uppläggningsavgift; iii) frågan om huruvida ett sådant avtalsvillkor föranleder en

betydande obalans mellan parternas rättigheter och skyldigheter; iv) begränsning i tiden av rättsverkan av en ogiltigförklaring av ett oskäligt avtalsvillkor och v) nationella regler om fördelningen av betalningsansvaret för rättegångskostnader i käromål om ogiltigförklaring av oskäliga avtalsvillkor.

Frågorna 1–6 i mål C-224/19 och de båda frågorna i mål C-259/19: Rättsverkan av en ogiltigförklaring av avtalsvillkoret angående omkostnader för upprättande och avveckling av hypotekslån

- 49 De hänskjutande domstolarna har ställt dessa frågor för att få klarhet i huruvida artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för att nationell domstol – för det fall ett oskäligt avtalsvillkor som anger att det är konsumenten som ska betala samtliga omkostnader för upprättande och avveckling av hypotekslån förklaras vara ogiltigt – beslutar att de belopp som erlagts enligt detta avtalsvillkor inte ska betalas tillbaka till konsumenten.
- 50 Det följer av fast rättspraxis att när ett avtalsvillkor förklarats vara oskäligt och därmed ogiltigt ska den nationella domstolen, enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13, underlåta att tillämpa detta avtalsvillkor så att villkoren inte får några bindande verkningar för konsumenten, om inte konsumenten motsätter sig detta (se, bland annat, dom av den 14 juni 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 65, och dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 et C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 52 och där angiven rättspraxis).
- 51 Således är den nationella domstolen inte behörig att ändra innehållet i oskäliga avtalsvillkor. En sådan behörighet skulle nämligen annars kunna bidra till att undanröja den avhållande verkan som det innebär för näringsidkarna att oskäliga avtalsvillkor helt enkelt inte tillämpas gentemot konsumenterna (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 60).
- 52 Ett avtalsvillkor som förklarats vara oskäligt ska således i princip inte anses ha existerat, vilket innebär att det inte kan ha någon verkan gentemot konsumenten. En domstols fastställelse av att ett sådant avtalsvillkor är oskäligt ska följaktligen i princip innebära att konsumentens rättsliga och faktiska situation återställs till den situation som konsumenten hade befunnit sig i om avtalsvillkoret inte hade förelegat (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 61).
- 53 EU-domstolen har redan uttalat att det ankommer på den nationella domstolen att vidta alla nödvändiga åtgärder enligt nationell rätt med anledning av att avtalsvillkoret förklarats vara oskäligt, för att försäkra sig om att det oskäliga villkoret inte är bindande för konsumenten (dom av den 30 maj 2013, Asbeek Brusse och de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 49). Den nationella domstolens skyldighet att underlåta att tillämpa ett oskäligt avtalsvillkor enligt vilket belopp ska erläggas som visat sig vara felaktiga, medför i princip avtalets återgång såvitt avser dessa belopp (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 62).
- 54 Den omständigheten att ett avtalsvillkor som förklarats vara oskäligt anses vara en nullitet, utgör mot denna bakgrund skäl för att tillämpa eventuella nationella bestämmelser som reglerar fördelningen av omkostnaderna för upprättande och avveckling av hypotekslån då något avtal inte finns mellan parterna. Om det enligt dessa bestämmelser är låntagaren som har betalningsansvaret för samtliga omkostnader eller delar av dessa omkostnader, utgör varken artikel 6.1 eller artikel 7.1 i direktiv 93/13 hinder för att beslut fattas om att den del av dessa omkostnader som konsumenten har betalningsansvaret för inte betalas åter till densamme.
- 55 Mot denna bakgrund ska frågorna 1–6 i mål C-224/19 och de båda frågorna i mål C-259/19 tolkas på följande sätt. Artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för att nationell domstol – för det fall ett oskäligt avtalsvillkor som anger att det är konsumenten som ska

betala samtliga omkostnader för upprättande och avveckling av hypotekslån förklaras vara ogiltigt – beslutar att de belopp som erlagts enligt detta avtalsvillkor inte ska betalas tillbaka till konsumenten, såvida det inte, enligt de nationella bestämmelser som är tillämpliga utan detta avtalsvillkor, är konsumenten som ska betala samtliga omkostnader eller delar av dessa omkostnader.

Frågorna 7–10 i mål C-224/19: Oskälighetsbedömningen samt frågan om avtalsvillkoret om betalningsansvaret för uppläggningsavgiften är klart och tydligt formulerat

- 56 Den hänskjutande domstolen har ställt dessa frågor för att få klarhet i huruvida artiklarna 3, 4.2 och 5 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för nationell rättspraxis som anger att någon oskälighetsbedömning inte ska företas av ett avtalsvillkor som anger att det är konsumenten som ska betala uppläggningsavgiften, av det skälet att denna uppläggningsavgift utgör en del av priset i kontraktet i enlighet med artikel 4.2 i direktivet, samtidigt som ett sådant avtalsvillkor är tillräckligt för att uppfylla det i nämnda artikel 4.2 angivna klarhetskravet.
- 57 I förevarande fall kan det inledningsvis konstateras att den hänskjutande domstolen har ställt frågorna 7–10 med utgångspunkt i att artikel 4.2 i direktiv 93/13 inte har införlivats med den spanska rättsordningen.
- 58 Det saknas emellertid anledning att pröva om artikel 4.2 i direktiv 93/13 verkligen har införlivats med den spanska rättsordningen för att besvara tolkningsfrågorna i förevarande mål (se, analogt och för ett liknande resonemang, dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 42).
- 59 Enligt artikel 4.2 i direktiv 93/13, jämförd med artikel 8 i samma direktiv, är det likväl tillåtet för medlemsstaterna att i den lagstiftning som införlivar direktivet föreskriva att "[b]edömningen av avtalsvilkors oskälighet" inte ska omfatta de avtalsvillkor som avses i nämnda bestämmelse, i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 juni 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, punkt 32; dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 41, och dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 45).
- 60 Det framgår mer specifikt av artikel 4.2 i direktiv 93/13 att "[b]edömningen av avtalsvilkors oskälighet inte [ska] avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade".
- 61 Det är således endast om det avtalsvillkor som anger att det är konsumenten som ska betala uppläggningsavgiften avser en av de två ovannämnda omständigheterna, som bedömningen av avtalsvilkorets oskälighet kan begränsas på sätt som anges i artikel 4.2.
- 62 EU-domstolen har i detta avseende redan slagit fast att avtalsvillkor som omfattas av begreppet "avtalets huvudföremål" ska förstås som de villkor som fastställer de huvudsakliga prestationerna i detta avtal och som, som sådana, kännetecknar avtalet. De avtalsvillkor som är av underordnad betydelse i förhållande till de avtalsvillkor som utgör själva kärnan i avtalsförhållandet kan däremot inte omfattas av detta begrepp (dom av den 20 september 2017, Andriuciu m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkterna 35 och 36 och där angiven rättspraxis, och dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punkt 32).

- 63 Det ankommer på den hänskjutande domstolen att – med beaktande av det aktuella kreditavtalets beskaffenhet, allmänna systematik och bestämmelser samt det rättsliga och faktiska sammanhang som det ingår i – bedöma huruvida det aktuella avtalsvillkoret utgör en väsentlig del av hypotekslåneavtalet i fråga (se, analogt, dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punkt 33 och där angiven rättspraxis).
- 64 Som vägledning för den nationella domstolen finns det emellertid anledning att precisera att den exakta innebörden av begreppen ”huvudföremål” och ”pris”, i den mening som avses i artikel 4.2 i direktiv 93/13, inte kan fastställas utifrån begreppet ”konsumentens sammanlagda kreditkostnad” i den mening som avses i artikel 3 g i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, 2008, s. 66) (dom av den 26 februari 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punkt 47). Att en uppläggningsavgift ingår i den sammanlagda kostnaden för ett hypotekslån kan således inte anses innebära att uppläggningsavgiften ska anses utgöra en väsentlig del av hypotekslånet.
- 65 Vidare framgår det av ordalydelsen i artikel 4.2 i direktiv 93/13 att den andra kategorin av avtalsvillkor, vars eventuella oskälighet inte kan bli föremål för en bedömning, har begränsad räckvidd. Den avser nämligen endast förhållandet mellan, å ena sidan, priset eller ersättningen och, å andra sidan, sålda tjänster eller varor. Detta undantag förklaras av att det inte finns någon skala eller rättsligt kriterium som skulle kunna reglera och ligga till grund för en kontroll av detta förhållande. Avtalsvillkor som behandlar den motprestation som konsumenten ska erlagga till långivaren eller som inverkar på det faktiska pris som konsumenten ska erlagga till långivaren ingår således i princip inte i denna andra kategori av avtalsvillkor, med undantag för frågan huruvida det belopp motprestationen eller priset uppgår till enligt avtalet står i rimlig proportion till den tjänst långivaren i sin tur tillhandahåller (dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punkterna 34 och 35, och där angiven rättspraxis).
- 66 EU-domstolen har dessutom understrukit att detta krav på klar och begriplig formulering som återfinns i artikel 5 i direktiv 93/13 under alla omständigheter är tillämpligt, det vill säga även när ett villkor omfattas av tillämpningsområdet för artikel 4.2 i nämnda direktiv och även om den berörda medlemsstaten inte har införlivat denna bestämmelse. Detta krav kan således inte reduceras till att ett avtalsvillkor ska vara formellt och grammatiskt begripligt (dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 46).
- 67 Det skyddssystem som införs genom direktiv 93/13 bygger tvärtom på tanken att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om bland annat informationsnivå, varför detta krav på transparens ska ges en extensiv tolkning. Detta innebär inte bara att det berörda avtalsvillkoret ska vara begripligt för konsumenten rent grammatiskt, utan även att kontraktet på ett transparent sätt återspeglar hur den i det aktuella avtalsvillkoret angivna mekanismen konkret fungerar och i förekommande fall förhållandet mellan denna mekanism och den mekanism som finns i andra avtalsvillkor, så att konsumenten, på grundval av klara och begripliga kriterier, ska kunna utvärdera avtalsvillkorets ekonomiska konsekvenser för denne (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkterna 70–73; dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punkt 37, och dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 43).
- 68 Frågan om det aktuella avtalsvillkoret är klart och begripligt ska prövas av den hänskjutande domstolen utifrån samtliga relevanta faktiska omständigheter, däribland den reklam och de upplysningar som långivaren tillhandahållit i samband med låneavtalsförhandlingarna, samt med beaktande av den nivå av uppmärksamhet som kan förväntas av en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 74; dom av den 26 februari 2015, Matei,

C-143/13, EU:C:2015:127, punkt 75; dom av den 20 september 2017, Andriciuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkterna 46 och 47, samt dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 46).

- 69 Artikel 4.2 och artikel 5 i direktiv 93/13 utgör således hinder mot rättspraxis som anger att ett avtalsvillkor i sig ska anses vara transparent utan att någon bedömning enligt punkten ovan behöver företas.
- 70 Mot denna bakgrund ankommer det på den hänskjutande domstolen att – vid bedömningen av samtliga omständigheter vid avtalets ingående – pröva huruvida finansinstitutet har lämnat tillräckliga upplysningar till konsumenten så att denne kan få kännedom om innehållet och innebörden i det avtalsvillkor som anger att det är konsumenten som ska betala uppläggningsavgiften samt om avtalsvillkorets roll i låneavtalet. Därigenom får konsumenten kännedom om vad som kan anses motivera det belopp som motsvarar avgiften (se, analogt, dom av den 26 februari 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punkt 77) så att denne kan bedöma storleken på sitt åtagande och särskilt den sammanlagda kostnaden för kontraktet.
- 71 Mot denna bakgrund ska frågorna 7–10 i mål C-224/19 besvaras på följande sätt. Artiklarna 3, 4.2 och 5 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de avtalsvillkor som omfattas av begreppet ”avtalets huvudföremål” ska förstås som de villkor som fastställer de huvudsakliga prestationerna i detta avtal och som, som sådana, kännetecknar avtalet. De avtalsvillkor som är av underordnad betydelse i förhållande till dem som utgör själva kärnan i avtalsförhållandet kan däremot inte omfattas av detta begrepp. Att en uppläggningsavgift ingår i den sammanlagda kostnaden för ett hypotekslån kan inte vara avgörande för att uppläggningsavgiften utgör en väsentlig del av hypotekslånet. En domstol i en medlemsstat är under alla omständigheter skyldig att kontrollera att ett avtalsvillkor som avser avtalets huvudföremål är klart och begripligt formulerat, oavsett om artikel 4.2 i direktivet har införlivats med rättsordningen i denna medlemsstat eller ej.

Fråga 11 i mål C-224/19: Huruvida ett avtalsvillkor om betalningsansvaret för en uppläggningsavgift medför en betydande obalans i avtalsparternas rättigheter och skyldigheter

- 72 Den hänskjutande domstolen har ställt fråga 11 i mål C-224/19 för att få klarhet i huruvida artikel 3.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att ett villkor i ett låneavtal mellan en konsument och ett finansinstitut som innebär att konsumenten ska betala en uppläggningsavgift medför en i strid med kravet på god sed betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten, om finansinstitutet inte visar att denna avgift motsvarar faktiskt levererade tjänster och för finansinstitutet uppkomna kostnader.
- 73 Det ska inledningsvis påpekas att EU-domstolens behörighet på detta område, enligt fast rättspraxis, omfattar tolkningen av begreppet ”oskäligt villkor” i artikel 3.1 i direktiv 93/13 och de kriterier som den nationella domstolen får eller ska tillämpa när den prövar ett avtalsvillkor mot bestämmelserna i direktivet, varvid det ankommer på den nationella domstolen att, med beaktande av dessa kriterier, mot bakgrund av de specifika omständigheterna i det aktuella fallet ta ställning till hur ett visst avtalsvillkor konkret ska kvalificeras. Härav följer att EU-domstolen ska begränsa sig till att upplysa den hänskjutande domstolen om vilka omständigheter den ska beakta vid bedömningen av huruvida det aktuella villkoret är oskäligt (dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punkt 47 och där angiven rättspraxis).
- 74 Vad gäller frågan huruvida kravet på god sed, i den mening som avses i artikel 3.1 i direktiv 93/13, har iakttagits, konstaterar EU-domstolen, mot bakgrund av sextonde skälet i direktivet, att den nationella domstolen vid denna bedömning ska pröva huruvida en gentemot konsumenten lojalt och rättvist

handlande näringsidkare rimligen kunde utgå från att konsumenten skulle godta ett sådant avtalsvillkor efter en individuell avtalsförhandling (dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punkt 50).

- 75 En betydande obalans kan nämligen, enligt EU-domstolens praxis, följa redan av att den rättsliga ställning som konsumenten, såsom part i det aktuella avtalet, har enligt tillämpliga nationella bestämmelser undergrävs på ett tillräckligt allvarligt sätt, antingen genom en begränsning av de rättigheter som avtalet enligt nämnda bestämmelser ger konsumenten, eller genom att konsumenten hindras från att utöva dessa rättigheter eller genom att konsumenten åläggs en ytterligare förpliktelse som inte föreskrivs i nationell rätt (dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punkt 51).
- 76 Det framgår dessutom av artikel 4.1 i direktiv 93/13 att frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt ska bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av (dom av den 3 oktober 2019, Kiss och CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punkt 52).
- 77 Det är mot bakgrund av dessa kriterier som den hänskjutande domstolen ska pröva huruvida det i det nationella målet aktuella avtalsvillkoret eventuellt ska anses vara oskäligt.
- 78 Därvid ska det beaktas att – i enlighet med vad som framgår av den hänskjutande domstolens uppgifter – de avgifter eller omkostnader som övervältras på kunden ska, enligt lag 2/2009, motsvara faktiskt levererade tjänster eller uppkomna kostnader. Ett avtalsvillkor som innebär att näringsidkaren fritas från sin skyldighet att visa att dessa villkor är uppfyllda vad gäller en uppläggningsavgift torde – dock med förbehåll för den hänskjutande domstolens prövning mot bakgrund av samtliga avtalsvillkor – kunna undergräva konsumentens rättsliga ställning och därmed till konsumentens nackdel skapa en betydande obalans, vilket står i strid med kravet på god sed.
- 79 Mot denna bakgrund ska fråga 11 i mål C-224/19 besvaras på följande sätt. Artikel 3.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att ett villkor i ett låneavtal mellan en konsument och ett finansinstitut som innebär att konsumenten ska betala en uppläggningsavgift är ägnat att medföra en i strid med kravet på god sed betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumentens, om finansinstitutet inte visar att denna avgift motsvarar faktiskt levererade tjänster och för finansinstitutet uppkomna kostnader. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva detta.

Fråga 13 i mål C-224/19: Verkningarna av en ogiltigförklaring av ett oskäligt avtalsvillkor begränsas medelst en preskriptionsfrist

- 80 EU-domstolen kommer att pröva fråga 13 före fråga 12 i mål C-224/19. Den hänskjutande domstolen har ställt fråga 13 för att få klarhet i huruvida artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för nationell rättspraxis som anger att en preskriptionsfrist gäller för käromål där återbetalningskrav framställs med anledning av en ogiltigförklaring av ett oskäligt avtalsvillkor, trots att några preskriptionsfrister inte gäller enligt nationella lagregler beträffande käromål där yrkande framställs om fastställelse av att ett oskäligt avtalsvillkor är ogiltigt.
- 81 EU-domstolen erinrar i detta avseende om att det konsumentskydd som inrättas genom direktiv 93/13 innebär ett hinder för att tillämpa en nationell bestämmelse enligt vilken den nationella domstolen, efter det att en preklusionsfrist löpt ut, inte får fastställa att ett villkor i avtal mellan en näringsidkare och en konsument är oskäligt (dom av den 21 november 2002, Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, punkt 38).

- 82 EU-domstolen har emellertid redan fastställt att konsumentskyddet inte är absolut (dom av den 21 december 2016, *Gutiérrez Naranjo m.fl.*, C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 68) och att det är förenligt med unionsrätten att det av rättssäkerhetshänsyn fastställs rimliga talfrester med prekluderande verkan (dom av den 6 oktober 2009, *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 41, och dom av den 21 december 2016, *Gutiérrez Naranjo m.fl.*, C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 69).
- 83 I avsaknad av särskilda unionsbestämmelser på området ska det i varje medlemsstats rättsordning, enligt principen om medlemsstaternas självbestämmanderätt i processuella frågor, antas regler för att genomföra det konsumentskydd som föreskrivs i artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13. Dessa regler får emellertid varken vara mindre förmånliga än dem som avser liknande talan som grundas på nationell rätt (likvärdighetsprincipen) eller medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av unionens rättsordning (effektivitetsprincipen) (se, för ett liknande resonemang, bland annat dom av den 26 oktober 2006, *Mostaza Claro*, C-168/05, EU:C:2006:675, punkt 24 och där angiven rättspraxis).
- 84 Unionsrätten utgör således inte hinder för nationella regler som anger att en preskriptionsfrist gäller för käromål där återbetalningskrav framställs med anledning en ogiltigförklaring av ett oskäligt villkor i ett avtal mellan en näringsidkare och en konsument, samtidigt som några preskriptionsfrister inte gäller enligt nationella regler beträffande käromål där yrkande framställs om fastställelse av att ett sådant avtalsvillkor är oskäligt; detta gäller dock under förutsättning att likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen iakttas.
- 85 Vad närmare avser effektivitetsprincipen har EU-domstolen redan uttalat att varje fall där frågan uppkommer huruvida en nationell processuell bestämmelse medför att det blir omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa unionsrätten ska bedömas med beaktande av bestämmelsens funktion i förfarandet vid nationella domstolar och andra myndigheter betraktat som en helhet samt förfarandets förlopp och särdrag. Härvidlag ska det, i förekommande fall, bland annat tas hänsyn till de principer som utgör grunden för det nationella domstolsväsendet, såsom skyddet av rätten till försvar, rättssäkerhetsprincipen och principen om en ändamålsenlig handläggning (dom av den 26 juni 2019, *Addiko Bank*, C-407/18, EU:C:2019:537, punkt 48 och där angiven rättspraxis).
- 86 Såvitt gäller det nationella målet har den hänskjutande domstolen anfört följande. Frågan i målet är om den i artikel 1964 punkt 2 i civillagen föreskrivna femåriga preskriptionsfristen eventuellt ska tillämpas i ett mål där yrkande framställts om återbetalning med anledning av att ett oskäligt villkor i ett hypotekslåneavtal förklarats vara ogiltigt.
- 87 Treåriga preskriptionsfrister (dom av den 15 april 2010, *Barth*, C-542/08, EU:C:2010:193, punkt 28) och tvååriga sådana (dom av den 15 december 2011, *Banca Antoniana Popolare Veneta*, C-427/10, EU:C:2011:844, punkt 25) har i EU-domstolens praxis befunnits vara förenliga med effektivitetsprincipen. Mot denna bakgrund finner EU-domstolen att en femårig preskriptionsfrist, som gäller för käromål där yrkande framställts om återbetalning med anledning av att ett oskäligt avtalsvillkor förklarats vara ogiltigt, inte i princip – dock med förbehåll för den prövning som ska företas av den hänskjutande domstolen mot bakgrund av de i punkt 85 ovan redovisade omständigheterna – kan anses göra det omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av direktiv 93/13.
- 88 Den hänskjutande domstolen vill även få klarhet i huruvida det kan anses förenligt med effektivitetsprincipen, jämförd med rättssäkerhetsprincipen, att nationell rättspraxis anger att den femåriga preskriptionsfristen för käromål där yrkande framställts om återbetalning med anledning av att ett oskäligt avtalsvillkor förklarats vara ogiltigt, börjar löpa den dag då avtalet med detta avtalsvillkor ingicks.

- 89 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att denna frist (som föreskrivs i artikel 1964 punkt 2 i civillagen) förefaller börja löpa den dag då ett hypotekslåneavtal med ett oskäligt avtalsvillkor ingås; det ankommer emellertid på den hänskjutande domstolen att pröva att så är fallet.
- 90 Det ska i detta avseende beaktas att det är möjligt att konsumenterna inte känner till att ett villkor i ett hypotekslåneavtal är oskäligt, eller har en felaktig uppfattning om omfattningen av sina rättigheter enligt direktiv 93/13 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 13 september 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punkt 69).
- 91 EU-domstolen finner emellertid att det blir orimligt svårt för en konsument att utöva sina rättigheter enligt direktiv 93/13, vilket därmed strider mot effektivitetsprincipen jämförd med rättssäkerhetsprincipen, om en femårig preskriptionsfrist tillämpas som börjar löpa den dag då avtalet ingicks, i det att denna preskriptionsfrist innebär att konsumenten får framställa yrkande om återbetalning av belopp som erlagts enligt ett avtalsvillkor som förklarats vara oskäligt endast under de första fem åren efter avtalets undertecknande, oavsett om konsumenten hade eller rimligtvis kunde ha kännedom om att detta villkor var oskäligt.
- 92 Mot denna bakgrund ska fråga 13 i mål C-224/19 besvaras på följande sätt. Artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för att en preskriptionsfrist gäller för käromål där återbetalningskrav framställs med anledning av en ogiltigförklaring av ett oskäligt avtalsvillkor, förutsatt att preskriptionsfristens börjedag och längd inte i praktiken gör det omöjligt eller orimligt svårt för konsumenten att utöva sin rätt att framställa återbetalningskrav.

Fråga 12 i mål C-224/19: Huruvida lagreglerna om rättegångskostnadsfördelning kan anses förenliga med direktiv 93/13

- 93 Den hänskjutande domstolen har ställt fråga 12 i mål C-224/19 för att få klarhet i huruvida artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för lagregler som gör det möjligt att låta konsumenten stå för en del av rättegångskostnaderna, beroende på storleken på de otillbörligen erlagda belopp som betalas åter till konsumenten med anledning av att ett avtalsvillkor förklarats vara ogiltigt såsom varande oskäligt.
- 94 Utredningen i målet vid EU-domstolen ger nämligen vid handen att artikel 394 LEC kan innebära att näringsidkaren inte åläggs att ersätta rättegångskostnaderna fullt ut, då en konsuments yrkande om ogiltigförklaring av ett oskäligt avtalsvillkor visserligen bifalls till fullo men då dennes yrkande om återbetalning av enligt detta avtalsvillkor erlagda belopp endast bifalls till en viss del.
- 95 Det framgår av rättspraxis (se punkt 83 ovan) att frågan om hur rättegångskostnaderna för mål vid nationella domstolar ska fördelas omfattas av medlemsstaternas processuella autonomi, dock under förutsättning att likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen iaktas.
- 96 Utredningen i målet vid EU-domstolen ger inte vid handen att denna artikel skulle tillämpas på olika sätt beroende på om den aktuella rättigheten följer av unionsrätten eller av nationell rätt. Det är emellertid nödvändigt att pröva om det kan anses förenligt med effektivitetsprincipen att låta konsumenten stå för rättegångskostnaderna beroende på storleken på de belopp som betalas åter till konsumenten, trots att konsumentens talan bifallits i den del som avser frågan om det aktuella avtalsvillkoret är oskäligt.
- 97 Frågan om effektivitetsprincipen kan anses ha iakttagits ska prövas mot bakgrund av de omständigheter som redovisas i punkt 85 ovan.

- 98 Konsumenten har enligt direktiv 93/13 rätt att väcka talan vid domstol om fastställelse av att ett avtalsvillkor är oskäligt och därmed inte får tillämpas. Om frågan om rättegångskostnadsfördelning enbart avgjordes utifrån storleken på de otillbörligen erlagda belopp som är föremål för återbetalning, så skulle det kunna avhålla konsumenten från att utöva sina rättigheter på grund av de kostnader som en domstolsprocess kan föranleda (se, för ett liknande resonemang, dom av den 13 september 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punkt 69).
- 99 Mot denna bakgrund ska fråga 12 i mål C-224/19 besvaras på följande sätt. Artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 samt effektivitetsprincipen ska tolkas så, att de utgör hinder för lagregler som gör det möjligt att låta konsumenten stå för en del av rättegångskostnaderna, beroende på storleken på de otillbörligen erlagda belopp som betalas åter till konsumenten med anledning av att ett avtalsvillkor förklarats vara ogiltigt såsom varande oskäligt, eftersom dessa lagregler utgör ett väsentligt hinder som kan avhålla konsumenter från att utöva sin rätt enligt direktiv 93/13 till effektiv domstolsprövning av avtalsvillkor kan anses oskäliga.

Rättegångskostnader

- 100 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i de nationella målen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på de hänskjutande domstolarna att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till EU-domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

- 1) Artikel 6.1 och artikel 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal ska tolkas så, att de utgör hinder för att nationell domstol – för det fall ett oskäligt avtalsvillkor som anger att det är konsumenten som ska betala samtliga omkostnader för upprättande och avveckling av hypotekslån förklarats vara ogiltigt – beslutar att de belopp som erlagts enligt detta avtalsvillkor inte ska betalas tillbaka till konsumenten, såvida det inte, enligt de nationella bestämmelser som är tillämpliga utan detta avtalsvillkor, är konsumenten som ska betala samtliga omkostnader eller delar av dessa omkostnader.
- 2) Artiklarna 3, 4.2 och 5 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de avtalsvillkor som omfattas av begreppet ”avtalets huvudföremål” ska förstås som de villkor som fastställer de huvudsakliga prestationerna i detta avtal och som, som sådana, kännetecknar avtalet. De avtalsvillkor som är av underordnad betydelse i förhållande till dem som utgör själva kärnan i avtalsförhållandet kan däremot inte omfattas av detta begrepp. Att en uppläggningsavgift ingår i den sammanlagda kostnaden för ett hypotekslån kan inte vara avgörande för att uppläggningsavgiften utgör en väsentlig del av hypotekslånet. En domstol i en medlemsstat är under alla omständigheter skyldig att kontrollera att ett avtalsvillkor som avser avtalets huvudföremål är klart och begripligt formulerat, oavsett om artikel 4.2 i direktivet har införlivats med rättsordningen i denna medlemsstat eller ej.
- 3) Artikel 3.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att ett villkor i ett låneavtal mellan en konsument och ett finansinstitut som innebär att konsumenten ska betala en uppläggningsavgift är ägnat att medföra en i strid med kravet på god sed betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten, om finansinstitutet inte visar att denna avgift motsvarar faktiskt levererade tjänster och för finansinstitutet uppkomna kostnader. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva detta.

- 4) Artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för att en preskriptionsfrist gäller för käromål där återbetalningskrav framställs med anledning av en ogiltigförklaring av ett oskäligt avtalsvillkor, förutsatt att preskriptionsfristens börjedag och längd inte i praktiken gör det omöjligt eller orimligt svårt för konsumenten att utöva sin rätt att framställa återbetalningskrav.
- 5) Artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 samt effektivitetsprincipen ska tolkas så, att de utgör hinder för lagregler som gör det möjligt att låta konsumenten stå för en del av rättegångskostnaderna, beroende på storleken på de otillbörligen erlagda belopp som betalas åter till konsumenten med anledning av att ett avtalsvillkor förklarats vara ogiltigt såsom varande oskäligt, eftersom dessa lagregler utgör ett väsentligt hinder som kan avhålla konsumenter från att utöva sin rätt enligt direktiv 93/13 till effektiv domstolsprövning av om avtalsvillkor kan anses oskäligen.

Underskrifter